

VELKÁ KOTLINA

V TEPLE A ZÁVĚTRÍ

Velká kotlina je v závětrí, schovaná před převládajícími západními a severozápadními větry hřebenem Kamzičnicku a Vysoké hole a vystavená slunci. Klima je zde teplejší a vlhčí než na okolních hřebenech.

JAK VZNIKÁ LEDOVCOVÝ KAR NEBOLI KOTEL?

Ledovec pracuje pomalu, tisíce let se posunuje, obrušuje skalní podloží pod sebou, ukrájaje z hor stále větší kus. Voda, sníh a led rozrušují skalní podklad, původní mělká sníženina pod ledovcem se prohlubuje.

CO JE TO MORÉNA?

Moréna není zvíře, ale val ze sutě a kamenů, který kdysi dávno vytlačil na svůj okraj postupující ledovec. Ledovec roztál, ale morény zůstaly.

Dolní moréna je již částečně rozrušena tokem Moravice a zarostlá smrkovým lesem.

Nad horní morénu je ploché dno ledovcového karu.

JAK PROUDÍ VÍTR

Proudění větru je zásadní pro zdejší bohatství živé i neživé přírody. Vítr, který vane převážně z druhé strany hřebene, je nejrychlejší na hřebeni nad kotlinou. Za vrcholem Vysoké hole svou rychlost a sílu ztrácí. Prach, sníh, semínka, části rostlin a drobné živočichy uloží v závětrí Velké kotliny.

PROČ JE TU TAK PESTRO?

Můžou za to různé podmínky ve Velké kotlině. Různé tvary reliéfu, svahy všech sklonů a orientací, horniny s různým obsahem minerálních příměsí, četné skalní výchozy, prameniště, potůčky, různé hluboké půdy, stinná i osluněná místa, sníh, voda, vítr, laviny, ...

MŮŽE ZA TO MOZAIKA

Na malém území Velké kotliny se vytvořila různorodá mozaika stanovišť, na kterých našlo domov nebyvalé množství rostlin i živočichů velmi rozdílných životních nároků.

HEDVÁBÍ Z MOŘSKÉHO DNA

Právě na dně moře vznikly přeměnou velmi starých prvohorních jílových usazenin tmavošedé horniny s břidličnatou strukturou a hedvábným leskem. Říkáme jim fylity a tvoří většinu skal ve Velké kotlině.

KDYŽ SE SNÍH HROMADÍ ZÁKLADOVÉ LAVINY

V závětrí za vrcholem Vysoké hole se ve Velké kotlině každou zimu nahromadí velké množství sněhu o mocnosti až 10 m. Závěje na jaře odtávají postupně a sníh zde vydrží mnohdy až do června.

Zcela obnaží travní a skalnatý povrch. Sjíždějí v jarním období, nejčastěji od poloviny března do května, při náhlém oteplení či za deště.

PRACHOVÉ A DESKOVÉ LAVINY

Když se vrstvy sněhu v horní části kotliny utrhnou, vznikají laviny. V zimě se nejčastěji uvolní různé vysoké vrstvy sněhu a základ zůstane na místě. Tyto laviny sjíždějí zpravidla dále a jsou pro návštěvníky hor nebezpečnější.

MÁME RÁDI PŘÍMĚSI

Díky vápnitým příměsím zde mohou růst rostliny a žít živočichové, kteří vápník potřebují a na chudém podloží by žít nemohli. Třeba lomikámen vždyživý (na obrázku).

SLUNCE A MRÁZ

K jihu orientované skalky se v létě prohřívají na vysoké teploty o 20–30 °C vyšší než teplota vzduchu a v zimě jsou vystaveny nemilosrdnému mrazu. Naproti tomu koryto Moravice je v létě ochlazováno proudící vodou a v zimě jej chrání před mrazem až pětmetrová sněhová příkrývka.

VODA V KOTLINĚ

Svahy kotliny jsou posety mnoha mokřady, prameništěmi, drobnými prameništěmi rašeliništi a slatiništi, vodopády, mokvavými a kapavými skalami.

VÍTE, ŽE

podobně významným místem v Jeseníkách je i Malá kotlina ležící v závěru údolí Kotelského potoka pod Májem?

LAVINY ÚDRŽBÁŘKY

Laviny jsou důležité pro uchování bohatství Velké kotliny. Nebýt jich, její dolní část a okolní svahy by zarostly tmavým lesem. Druhově mimořádně bohatá rostlinná společenstva vysokobylinných niv, osluněných pramenišť a skalních trávníků by byla ztracena.

LAVINOVÉ KŘIVOLESY

Nízké stromové a keřové porosty s břízou karpatskou, vrbou slezskou a jeřábem ptačím olysálým porůstají místa na prudkých svazích karu. Soustavný tlak sněhu způsobuje, že dřeviny mají po svahu šavlovitě prohnuté kmeny, ty vzrostlejší jsou čas od času smeteny lavinou.

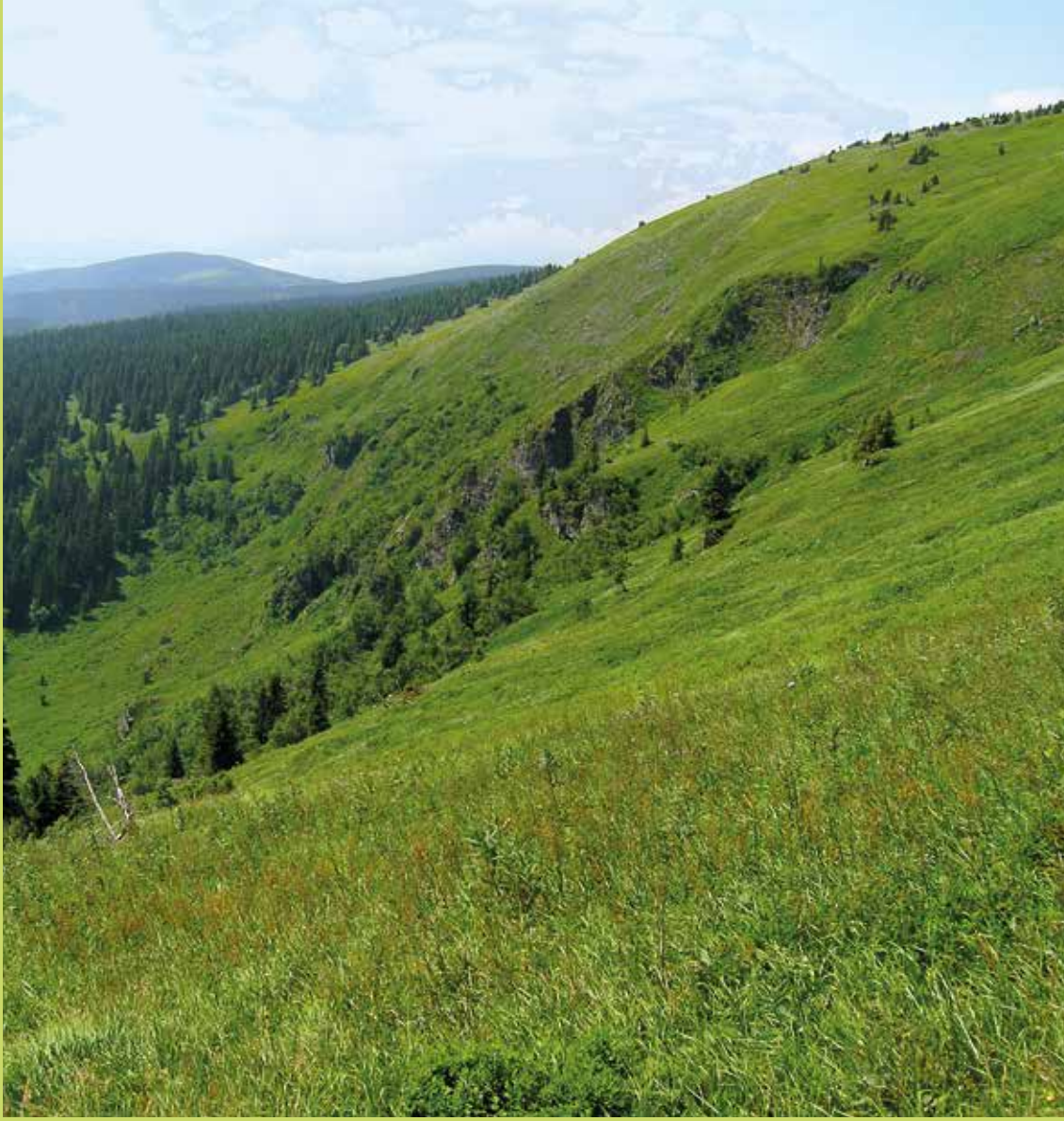
LAVINA NENÍ JEN SNÍH

Nese s sebou také jiný materiál, který cestou posbírání – hlínu, úlomky kamenů, rostliny... To vše pak uloží na dně kotliny.

VÍTE, ŽE

naposledy spadla velká základová lavina koncem března 2012?

Velká kotlina patří k přírodovědecky nejvýznamnějším místům střední Evropy. Díky svému bohatství rostlin a živočichů je jedinečnou laboratoří, kde je možno zkoumat přírodní procesy přímo pod širým nebem. Různorodé stanovištní podmínky umožňují přežívání velkého množství rostlinných a živočišných druhů i pestrost rostlinných společenstev, která je na malém prostoru zhruba 1 km² opravdu výjimečná. Velká kotlina je také jediným místem v Jeseníkách, kde byl v minulosti opravdový horský ledovec. Právě jemu vděčí za svůj kotlovitý tvar.

Supette de Mines et Fonderie USINE DE CHAÎNES DE MALÁ MORÁVKA République Tchécoslovaquie
Březka a její okolí (část BĚŽARNA MALÁ MORÁVKA Československá republika
Berg- und Hüttenwerk-Gesellschaft "KETTEN" AUSEN KLEIN-MORHAU Österreichische Republik

HISTORIE ÚZEMÍ NA HRANICI SLEZSKA A MORAVY

Údolím z Velké kotliny stéká řeka Moravice. V minulosti tvořila část přírodní hranice mezi Moravou a Slezskem (na pravém břehu Morava, na levém břehu Slezsko) a zároveň také hranici mezi Bruntálským a Janovickým panstvím. Od 1. prosince roku 1928, kdy došlo ke sloučení Slezska a Moravy do země Moravskoslezské, přestala hranice úředně existovat.

NÁVŠTĚVNÍCI Z TEPLÝCH KRAJŮ

Jak se dostali do Velké kotliny teplomilné rostliny a živočichové? Asi je z nížin a teplejších oblastí přinesl vítr. Na obrázku porosty s náprstníkem velkokvětým.

Jitrocel černavý sudetský je endemit – roste jen ve Velké kotlině. Jinde na světě ho nenajdete.

Prýskýřník platanolistý si libuje na hluboké půdě dolní části karu.

mateřídouška ozdobná sudetská

VELKÁ KOTLINA po stopách ledovce

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY

DŮLEŽITÉ INFORMACE A KONTAKTY

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR

Regionální pracoviště Olomoucko
Správa CHKO Jeseníky
Šumperská 93, 790 01 Jeseník
tel.: +420 584 458 659
Email: jeseniky@nature.cz
www.jeseniky.ochranaprirody.cz

HORSKÁ SLUŽBA JESENÍKY

V Jeseníkách vznikla již v roce 1948 a zajišťuje zde od té doby bezpečnost návštěvníků hor.
Nouzové telefonní číslo HS Ovcárna
554 779 020, NONSTOP 602 666 603

NAŠE NEJCENNĚJŠÍ HORSKÁ PŘÍRODA

Velká kotlina je unikátní zejména díky udivující pestrosti rozličných rostlinných i živočišných druhů, což jí řadí na první místo v pohorích České republiky. Svým bohatstvím předčí i obdobná místa v Krkonoších.

CHRÁNÍME VZÁCNOU PŘÍRODU

Snaha o zachování těchto jedinečných nenahraditelných hodnot vedla již roku 1946 k vyhlášení stejnojmenné přísné botanické rezervace, později Státní přírodní rezervace Velká kotlina. Od roku 1991 je celé území součástí národní přírodní rezervace Praděd, jedné z největších v ČR.

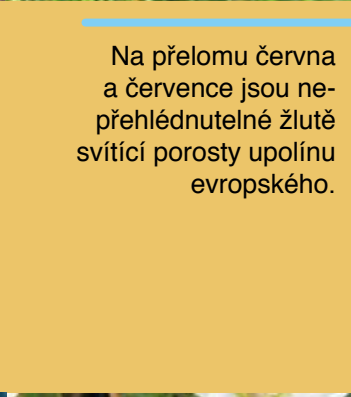
DĚLOSTŘELECKÁ STŘELNICE

Vysoká hole byla v letech 1919–1922 dopadovou střelnicí pro cvičení nově vzniklé Československé armády. Armáda za dobu odstřelování z Malé Morávky na toto území vystřelila více než 400 t munice. Její zbytky, železné střepiny, se dají najít i dnes. Většinu železa však již v té době z území odnesli sběrači kovů.

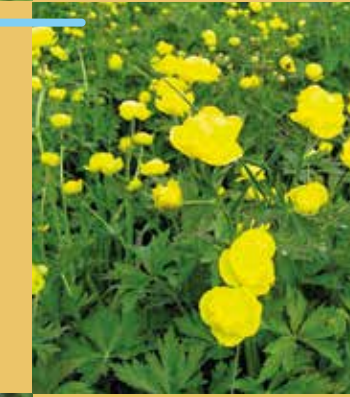

Hvozdík kartouzek sudetský najdete také jen ve Velké kotlině.

Kopyšník tmavý tu zůstal jako připomínka dob ledových.

Na přelomu června a července jsou nepřehlédnutelné žluté svítilky porosty upolínu evropského.

Vysokohorská prameniště porůstají ostrice, suchopýry a další vzácné rostliny s krásnými květy – tolije bahenní, kropenáč vytrvalý, pažitka pobřežní... Právě zde najdeme „masožravé“ druhy tučnicki obecnou a vzácně i rosnatku okrouhlostou.

Na vlhkých březích potoků i v okolí pramenišť bují porosty statných bylin s fialové kvetoucí havezí česnáčkovou (na obrázku) a mlčivcem alpským, jinde bílé září statná květenství mrkvi podobného hladýše angelikového.

Ze vzácných horských druhů zde žije např. hlodavec myšivka horská, drobný pták linduška horská nebo čolek horský (na obrázku). V posledních letech se zde znovu objevil i sokol stěhovavý.

VÍTE, ŽE

vrchol byl také svědkem leteckého neštěstí, v zimě roku 1950 se zde zřítil malý dopravní letoun Dakota letící z Ostravy do Prahy? Záchraná akce byla impulzem pro vznik profesionální horské služby v Jeseníkách.

HISTORIE VÝZKUMU

Do Velké kotliny odedávna chodili kořenáři pro vzácné bylinky. Na začátku 19. století ji objevili lékárníci a botanici. Od té doby ji zkoumalo a psalo o ní několik desítek botaniků, ale také zoologů a dalších vědců – hydrologů, klimatologů, geologů... Výzkumy přírodního bohatství Velké kotliny dnes stále pokračují.

Ještě bohatší je skupina hmyzu, který je zastoupen množstvím vzácných druhů, některé tu zůstaly od dob ledových. Pozornost poutají zejména pestře zbarvené motýli. Vzácný okáč menší sudetský se vyskytuje jen v Hrubém Jeseníku a nikde jinde na světě jej nenajdeme.

VÍTE, ŽE

ve Velké kotlině můžete často vidět kamzíka? S oblibou vyhledává klidná a nedostupná místa na skalách.